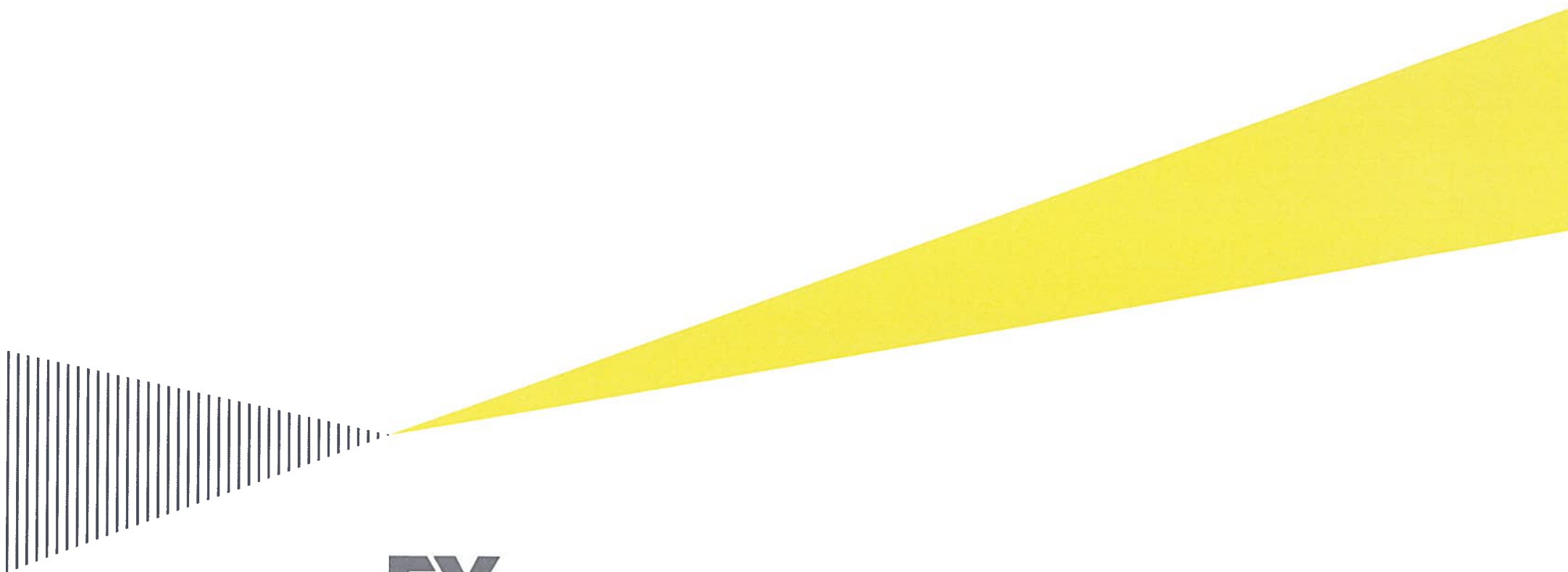

Provincie Noord-Brabant Uitkomsten controle en overige informatie 2014

Rapportage aan Provinciale Staten

14 april 2015

Building a better
working world

Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 'S-HERTOGENBOSCH

Eindhoven, 14 april 2015

9V79X8/BS/ve/31569802

Uitkomsten controle en overige informatie 2014

Geachte statenleden,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2014 van de provincie Noord-Brabant. Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren.

- ▶ Uitkomsten jaarrekeningcontrole
- ▶ Kwaliteit beheersorganisatie
- ▶ Wensen en aandachtspunten
- ▶ Onafhankelijkheid en controleproces

Wij hebben de kernpunten van ons verslag opgenomen in het hoofdstuk *Kernpunten*.

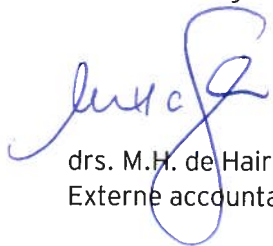
Onze controle is gericht op het vormen van een oordeel omtrent de jaarrekening over 2014. Bij de uitvoering van onze controle ondervinden wij de volledige medewerking en ondersteuning van de medewerkers van de provincie Noord-Brabant.

De mogelijkheid om een open en eerlijke dialoog met u als lid van de Staten te voeren, vormt een essentieel onderdeel van het controleproces, evenals van de algehele corporate governance. Wij waarderen deze mogelijkheid om de inzichten die uit onze controle voortkomen met u te kunnen delen.

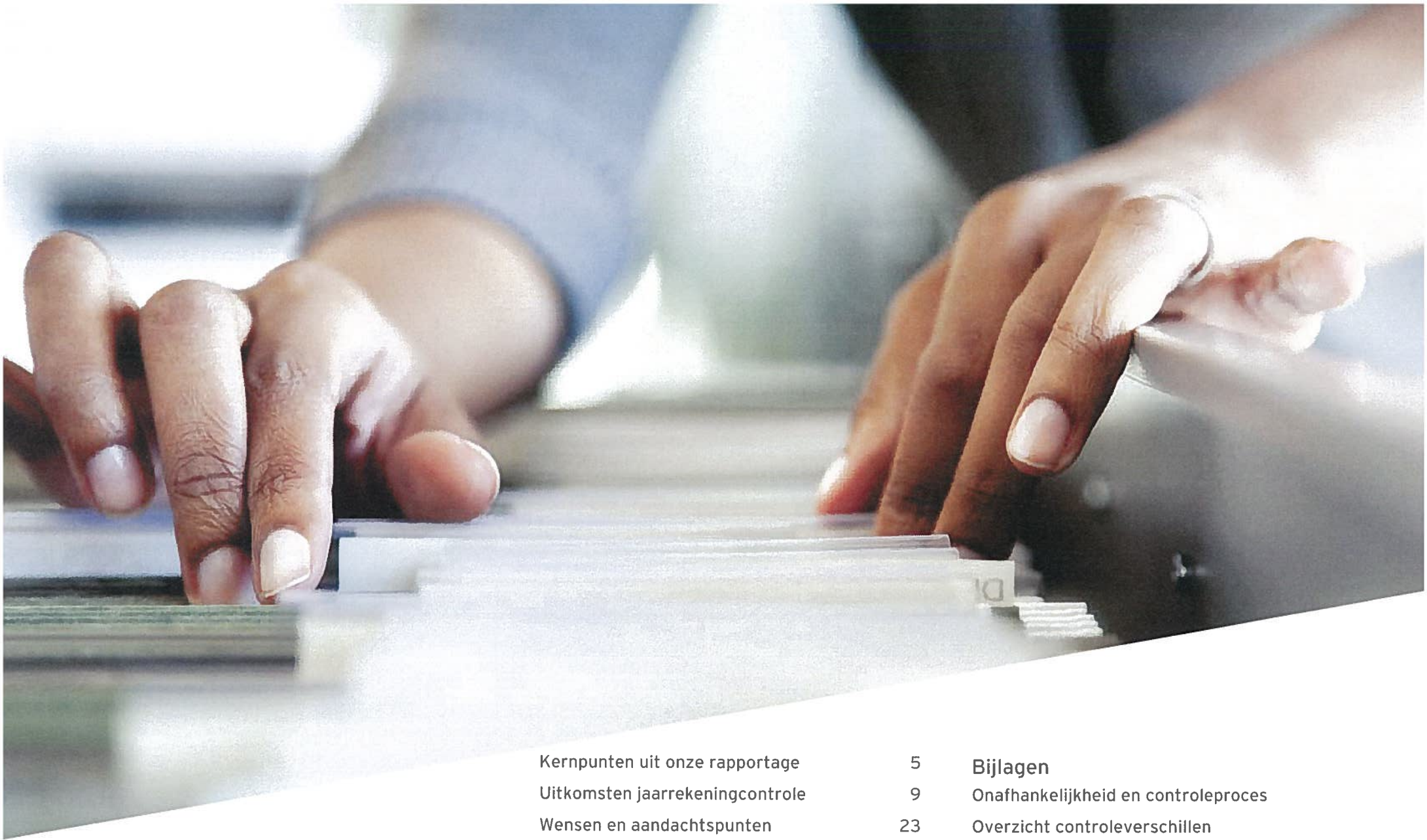
Het concept van dit verslag is d.d. 8 april jl. besproken met de gedeputeerde financiën, een afvaardiging van de directie, de afdeling Auditing & Procesmanagement en de afdeling financiën. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. M.H. de Hair RA
Externe accountant

Inhoudsopgave

Kernpunten uit onze rapportage	5	Bijlagen
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	9	Onafhankelijkheid en controleproces
Wensen en aandachtspunten	23	Overzicht controleverschillen
Kwaliteit beheersorganisatie	27	SiSa-bijlage
Rechtmatigheidsbeheer	30	

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 43

Kernpunten

Kernpunten

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Inleiding	De jaarrekeningcontrole 2014 is op een goede wijze verlopen. Vanzelfsprekend hebben wij een algehele controle in opdracht van Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant uitgevoerd. Belangrijke thema's in deze jaarrekeningcontrole waren de waardering van de deelnemingen van de provincie en haar financiële belangen daarin. De verwerking van de van het Rijk overgekomen verplichtingen in het kader van het natuurakkoord en de juiste waardering van de overige bezittingen van de provincie Noord-Brabant. In dit verslag gaan we in dit hoofdstuk kort in op onze belangrijkste bevindingen, waarin de reeds genoemde thema's een belangrijke positie in nemen. In de overige hoofdstukken gaan we in een nader detail op de financiële positie en het resultaat van de jaarrekening 2014, de details van de belangrijkste controlebevindingen en de aandachtspunten van Provinciale Staten, in.
	Conclusie van onze controle	Na afronding van onze controlewerkzaamheden, zijn wij voornemens op 14 april 2015 een goedkeurende controleverklaring te verstrekken bij de jaarrekening 2014. Dit betekent dat het jaarverslag en de jaarrekening 2014 zijn ingericht in overeenstemming met het BBV en de in de programmarekening opgenomen balans en toelichting en rekening van baten en lasten een getrouwe weergave zijn van de financiële positie en baten en lasten van de provincie Noord-Brabant. Na afronding van de controlewerkzaamheden resteren nog een tweetal ongecorrigeerde controleverschillen voor de jaarrekening 2014. Deze controleverschillen zijn in totaliteit niet materieel voor het beeld van de jaarrekening.
	De jaarrekening is rechtmatig	Wij zijn voornemens bij de jaarrekening van de provincie Noord-Brabant een goedkeurende verklaring afgeven met betrekking tot de rechtmatigheid. Dit betekent dat de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2014 in overeenstemming zijn met de relevante wet- en regelgeving.
	Geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de <i>Nota verwachtingen accountantscontrole 2014</i> . Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen, behoudens een niet te kwantificeren onzekerheid aangaande de deugdelijke totstandkoming van de aantallen af- en aanmeldingen jeugdzorg, geen financiële fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunten

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

	Financiële positie/kwaliteit van het resultaat	De provincie Noord-Brabant kent een zeer gezonde vermogenspositie met een totaal eigen vermogen van bijna € 3 miljard en een solvabiliteit van 69%. 2014 kent een gerealiseerd positief resultaat van € 71,2 miljoen ten opzichte van een sluitend begroot resultaat.
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Belangrijkste controleverschillen	In de bijlage van dit verslag is zowel een overzicht met gecorrigeerde controleverschillen als een overzicht met ongecorrigeerde verschillen opgenomen. In het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole zijn deze bevindingen nader toegelicht. De ongecorrigeerde verschillen ter hoogte van € 4,8 miljoen betreffen rechtmatigheidsfouten, zoals onrechtmatig verstrekte subsidies en onrechtmatige inkooptrajecten waarvan de rechtmatigheid niet door Gedeputeerde Staten kan worden hersteld.
Belangrijke thema's	Beheersing en waardering deelnemingen en de daaraan verstrekte leningen en garanties	In onze boardletter 2014 constateerden wij dat het financiële belang en de financiële risico's ten aanzien van de verbonden partijen toeneemt. Enerzijds vanuit de te vormen en reeds gevormde fondsen binnen het Groenontwikkelbedrijf, de BOM en het Brabant C Fonds, anderzijds vanuit de overige verbonden partijen. In haar algemeenheid constateren wij dat afgelopen jaar de afspraken met de verbonden partijen aangescherpt zijn en nader is toegezien op het ontvangen van tijdige en juiste informatie. Daarnaast constateren wij dat binnen het team deelnemingen en afdeling financiën de kennis ten aanzien van de deelnemingen en de daarmee samengaannde risico's van goede kwaliteit is. Binnen de jaarrekeningcontrole is de controle op de waardering van de deelnemingen en de daaraan verstrekte middelen in de vorm van leningen en garanties een belangrijk aandachtspunt. Onze bevindingen ten aanzien van de risico's en de financiële doorvertaling van deze risico's zijn in detail in het hoofdstuk Uitkomsten van onze controle beschreven. Na de naar aanleiding van onze controle doorgevoerde correcties zijn wij van mening dat de deelnemingen en daaraan verstrekte leningen op een juist wijze zijn opgenomen in de jaarrekening. Ten aanzien van de beheersing van de deelnemingen doen wij de volgende aanbevelingen. Wij constateren dat het proces rondom het verkrijgen van (financiële) informatie vanuit de verbonden partijen nog een routinematiger karakter kan krijgen en informatie nog niet in alle gevallen tijdig beschikbaar is. Hierdoor kan de analyse op de risico's pas in een laat stadium plaatsvinden.

Kernpunten

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Belangrijke thema's

We adviseren u de naleving van de gemaakte afspraken te monitoren en een zichtbare, diepgaande analyse op de beschikbare informatie vast te leggen. Op deze wijze is het zichtbaar welke belangen en risico's de provincie onderkent en hoe deze doorvertaald worden in financiële zin.

Wij vragen uw aandacht voor een juiste inrichting van de governance structuur, waarbij dossiervorming vanuit de verschillende rollen van de provincie (aandeelhouder, subsidie/ financieringsrelatie, etc.) duidelijk gescheiden is binnen de ambtelijke beheersing en vanuit de bestuurlijke relatie hier aandacht voor is bij de grotere en risicovollere verbonden partijen.

Tot slot vragen wij u uw aandacht voor een versteviging van de centrale controle op de verbonden partijen. De provincie kent een (beleidsmatige) toezicht vanuit het team deelnemingen, waar financiën een belangrijke rol heeft. Deze financiële rol is veelal belegd bij één persoon, daarnaast zijn vanuit de diverse clusters verscheidene personen vanuit control betrokken bij het toezicht op de deelnemingen. Wij constateren dat deze kennis van een goed niveau is maar gezien de afhankelijkheid kwetsbaar is.

Wij geven u in overweging om gezien het toenemende belang een specifieke positie voor controller "verbonden partijen" te creëren die in samenwerking met de afdeling financiën de control rondom de verbonden partijen centraal versterkt. Gezien de complexe financiële structuren en waarderingsvraagstukken wordt dit steeds belangrijker binnen uw financiële organisatie. Naast een versterking in kennisdeling vragen wij ook uw aandacht voor een versterking van de dossiervorming, zodat kennisdeling in de toekomst ook wordt vergemakkelijkt.

Waardering overige activa

Het specifieke karakter van de projecten waar de provincie in participeert en de nog steeds onzekere economische situatie blijven aandacht vragen ten aanzien van de monitoring van de risico's en het effect daarvan op de waardering van de activa. Wij constateren dat de organisatie deze aandachtsgebieden in kaart heeft en dat afgelopen jaar goede verbeteringen zijn doorgevoerd. Zo is een gehele inventarisatie van de provinciale grondpositie gemaakt en zijn alle gronden in een nieuwe grondadministratie ingevoerd.

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunten

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

		Tevens heeft de controle op de juistheid van de waardering van deze overige activa, zoals de projecten binnen het ontwikkelbedrijf, een belangrijke plaats in het provinciale interne controleplan gekregen. Wij achten dit belangrijke procesverbeteringen. <i>Wij hebben per jaareinde vastgesteld dat de overige activa, zoals de provinciale beleggingen en de provinciale grondposities goed in de jaarrekening zijn verwerkt.</i>
Belangrijke thema's	Overkomende rijksverplichtingen	Als gevolg van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied en het aangaan van het bestuursakkoord Natuur is de provincie Noord-Brabant verantwoordelijk voor natuurtaken. Dit betekent dat de door RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland; voormalige Dienst Regelingen) aangegane verplichtingen overkomen naar de provincie Noord-Brabant, dan wel dat deze verplichtingen door de provincie Noord-Brabant dienen te worden afgewikkeld (uitgefinancierd). Tevens komen de (natuur)taken, welke voorheen (tot 1 maart 2015) door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) werden uitgevoerd, over naar de provincie Noord-Brabant. Dit heeft financiële consequenties voor de jaarrekening 2014, welke gezien de verschillen in boekhoudregels tussen het Rijk en de provincies tot nadere vragen hebben geleid. De commissie BBV, die verantwoordelijk is voor het stellen van de jaarverslaggevingsregels voor de decentrale overheden, heeft pas begin april een uitspraak gedaan over de verwerking van de verplichtingen, die naar de provincies zijn overgekomen. Daarbij is de opmerkelijke aanwijzing gegeven dat alle verplichtingen voortkomend uit beschikkingen verleend voor 2014 nog verwerkt moeten worden op basis van het zogenaamde kasstelsel. Dit wil zeggen de lasten worden pas door de provincie verantwoord indien de uitgave richting het RVO worden gedaan. Deze keuze is met name voortgekomen omdat de rijksfinanciering ook op deze wijze plaats vindt. De verplichtingen die de provincie in het kader van haar natuurtaken vanaf 2014 is aangegaan zijn volgende het baten en lastenstelsel verwerkt. Dit is daarmee in lijn met de verwerkingswijze van alle andere provinciale subsidies. We hebben vastgesteld dat deze verplichtingen juist in de jaarrekening zijn verwerkt.

Uitkomsten
jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2014

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Voordelig resultaat nader besproken

Het gerealiseerde resultaat over het jaar 2014 bedraagt € 71.230.000,- voordelig ten opzichte van een begroot sluitend saldo.

Het resultaat over 2014 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven.

Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting	Rekening 2014	Afwijking in €	Afwijking In % van de lasten
Totale lasten	1.112.670	1.055.258	57.412	5,4%
Totale baten	983.779	1.019.066	35.287	3,3%
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	(128.890)	(36.192)	92.698	8,8%
Mutaties in reserve	128.890	107.422	(21.468)	2,0%
Gerealiseerd resultaat	0	71.230	71.230	6,8%

Begrotingsbeheer in de basis op orde, tussentijds afsluiten kan betrouwbaarheid bevorderen

De jaarrekening laat op diverse productgroepen een afwijking zien, waarbij op totaalniveau het resultaat ten opzichte van de totale lasten bijna 7% afwijkt. De belangrijkste afwijkingen ten opzichte van begroting zijn uitgebreid toegelicht in de jaarrekening. Wel constateren we dat de relatieve afwijking ten opzicht van voorgaand jaar toeneemt.

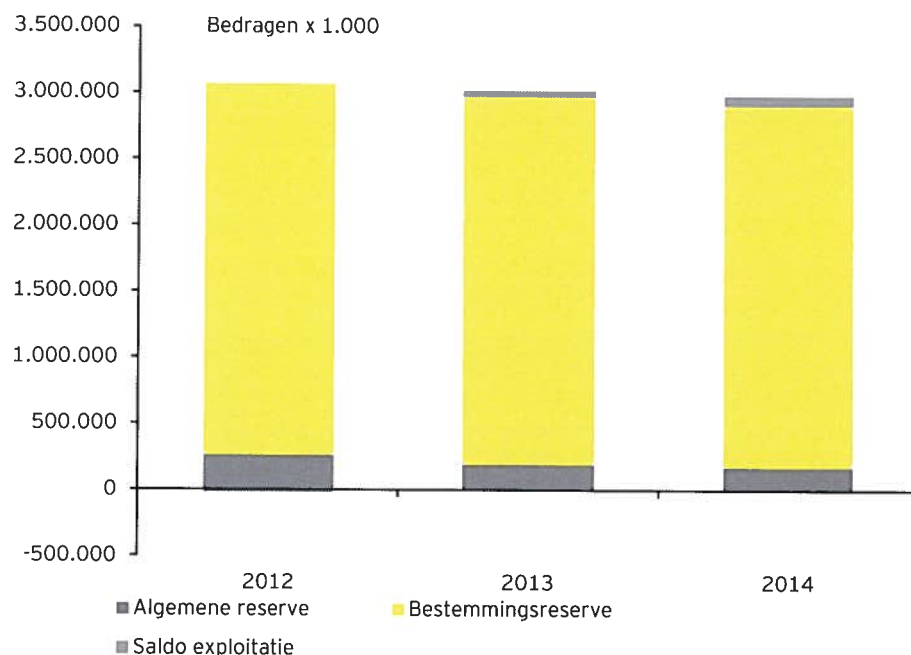
Op pagina 247 tot en met 266 is per productgroep de afwijking toegelicht. Wij constateren dat het merendeel van de afwijkingen incidenteel van aard zijn en gelegen zijn in het vertragen van investeringsprojecten dan wel het later afgeven van subsidiebeschikkingen. Om de grip op de begroting nog verder te versterken, adviseren wij de provincie nader te bepalen welke afwijkingen acceptabel zijn. Op basis daarvan kan nadrukkelijker gestuurd worden op de mogelijke eenmalige afwijkingen door bijvoorbeeld periodiek de administratie tussentijds af te sluiten en daarmee ook tussentijds de waardering van de activa te beoordelen en te vertalen in financiële consequenties.

Onze analyse van het resultaat 2014

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Eigen vermogen neemt af

Het eigen vermogen, inclusief het resultaat na bestemming, bedraagt per jaareinde 2014 volgens de jaarrekening € 2.982 miljoen en heeft zich vanaf 2012 als volgt ontwikkeld.

Van de totale reserves ter hoogte van € 2.982 miljoen is € 171,9 miljoen opgenomen als algemene reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van 2013 gedaald met € 19,3 miljoen. Deze daling wordt met name veroorzaakt vanwege het feit dat de dividend en rentereserve is toegevoegd aan bestemmingsreserve Essent.

Per saldo is gedurende 2014 € 107,4 miljoen onttrokken aan de reserves. Deze onttrekking (ten gunste van het resultaat) vormt samen met het resultaat voor bestemming (€ 36,2 miljoen negatief) het resultaat na bestemming van € 71,2 miljoen positief.

Solvabiliteit

De totale vermogenspositie wordt onder andere tot uitdrukking gebracht door middel van het solvabiliteitspercentage. Dit percentage wordt bepaald door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. Het huidige solvabiliteitspercentage voor uw provincie bedraagt 68,9% (2013: 69,2%). Wij constateren dat de vermogenspositie van de provincie goed te noemen is.

Financiering

In 2014 zijn geen nieuwe langlopende leningen afgesloten. Dit is ook inherent aan het feit dat de provincie over afdoende liquiditeiten beschikt vanuit de middelen die vrijvallen uit de diverse obligatieportefeuilles. In het kader van onze controle hebben we uitvoerig de waardering en de risico's ten aanzien van uw beleggingsportefeuille beoordeeld. Wij constateren dat deze risico's gezien de samenstelling van de portefeuille op dit moment beperkt zijn. Voor een nadere beschouwing ten aanzien van uw financieringspositie verwijzen wij u naar de paragraaf *Financiering* van de jaarrekening 2014.

Op 15 december 2013 is de regeling schatkistbankieren decentrale overheden van kracht geworden. Vanaf dat moment zijn alle decentrale overheden (provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen in de vorm van een openbaar lichaam) verplicht om hun overtoollige middelen in de schatkist aan te houden.

Onze analyse van het resultaat 2014

Pagina 12

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Wij stellen vast dat in het vierde kwartaal van 2014 een overschrijding heeft plaatsgevonden van het drempelbedrag. Deze overschrijding is zoals toegelicht in de jaarrekening ontstaan doordat de provincie over bijboekingen vanuit de verkoop van obligaties pas een dag na ontvangst bevestigd krijgen. Deze overschrijding heeft geen verdere consequenties voor de provincie. Vanuit onze rol als accountant dienen we de overschrijding van het drempelbedrag als een formele rechtmatigheidsfout te rapporteren in ons accountantsverslag.

Derivaten

De provincie heeft één derivaat in de vorm van een renteswap ter afdekking op het renterisico dat betrekking heeft op een lening met een variabele rente, welke is aangegaan voor het project PPS A59. In onze boardletter hebben wij aangegeven dat de voorwaarden aan dit derivaat nader dient te worden toegelicht in de jaarrekening. Dit derivaat is dan ook in de jaarrekening 2014 nader toegelicht in de toelichting op de jaarrekening onder de paragraaf *Niet uit de balans blijvende verplichtingen*. In deze toelichting heeft de organisatie ook de wijzigingen binnen het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) in 2015 meegenomen. Wij constateren dat dit derivaat juist is gewaardeerd en toegelicht.

Risicobeheersing

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf *Weerstandsvormogen en risicobeheersing* opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2014 is gevoerd. Deze paragraaf is ten opzichte van voorgaande jaren qua leesbaarheid verder verbeterd. Risicomanagement heeft daarbij een nadrukkelijker plaats in de organisatie gekregen met het vaststellen van de *Nota risicomanagement*. In 2015 wordt risicomanagement verder ingebed in de organisatie.

Wij constateren dat de provincie een goed beeld heeft van de risico's die zij loopt en dat zij op een conservatieve wijze omgaat met de risico-inschatting.

De weerstandscapaciteit bestaat uit met name de risicoreserve en de reserve van het ontwikkelbedrijf, welke per 31 december 2014 € 208,3 miljoen bedraagt. De weerstandscapaciteit is ten opzichte van 2012 afgenomen met € 15,5 miljoen met name als gevolg van de getroffen risicovoorzieningen binnen de leningenportefeuille. Wij verwijzen ook naar de nadere uitwerking van de waardering van de deelnemingen op de volgende pagina's in ons verslag. ***In de transparantie van de verloop van de risico's adviseren wij u om voor komende jaren in het verloop van de risico's op pagina 206 van de jaarrekening een beginstand en een eindstand op te nemen. Op deze wijze is het voor Provinciale Staten duidelijk ten opzichte van welke stand de risico's muteren.***

Zoals gesteld worden risico's binnen de provincie door voorzieningen en specifieke reserves, zoals de reserve ontwikkelbedrijf afgedekt.

Het totaal van de restrisico's welke de provincie loopt wordt geschat op € 160,5 miljoen (2013: € 144,7 miljoen). Deze risico's dienen gedekt te worden door de risicoreserve ter hoogte van € 136,2 miljoen. Feitelijk is daarmee sprake van een rekenkundige onderdekking ter hoogte van € 24,3 miljoen. Deze onderdekking is gezien de hoogte van de risico's de kans van voordoen en de overige vermogensbestanddelen van de provincie, acceptabel.

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Pagina 13

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

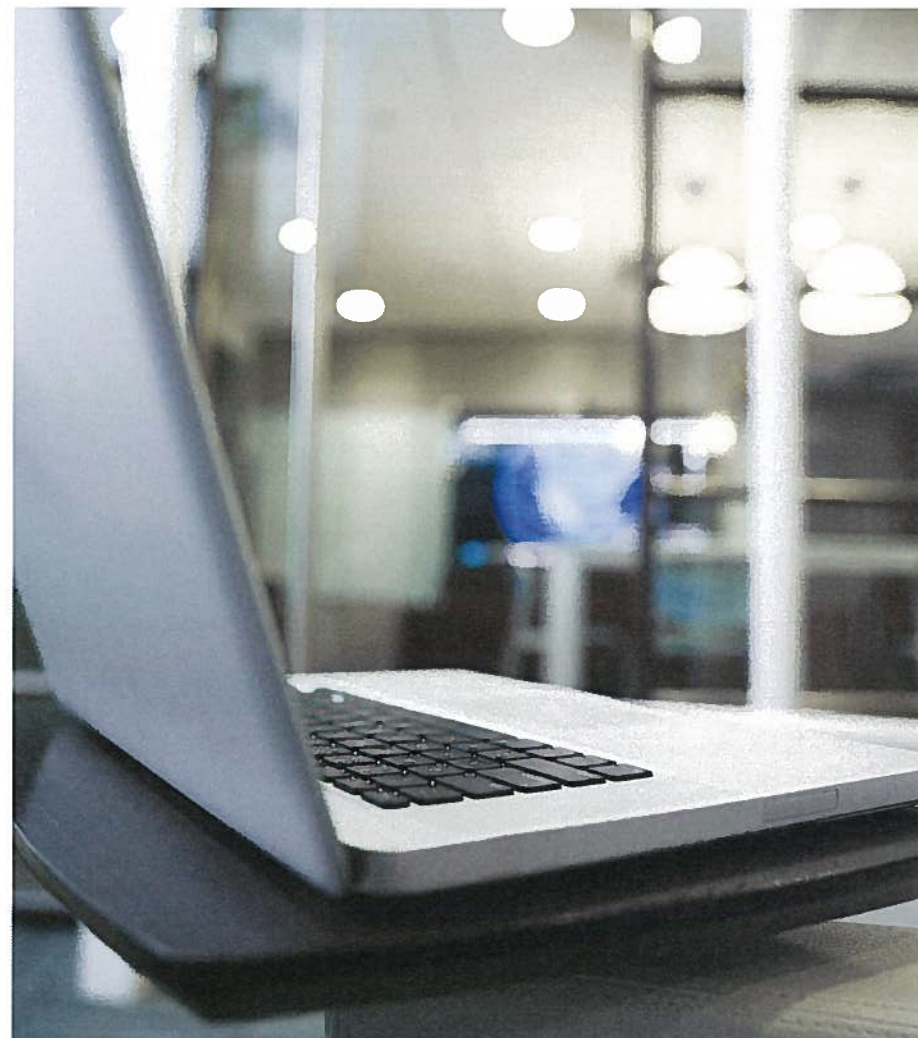
Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door Gedeputeerde Staten gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Onderstaand gaan wij nader in op de in de jaarrekening 2014 doorgevoerde wijzigingen en bijzondere posten.

Significante schattingen

De belangrijkste schattingsposten binnen de jaarrekening van provincie Noord-Brabant betreffen de waardering van de activa, zoals de deelnemingen, verstrekte leningen, de sloopvergoedingen, de voorraden en de vordering op de belastingdienst uit hoofde van de PPS A-59. Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Als accountant van Provinciale Staten beoordelen wij deze door Gedeputeerde Staten gemaakte schattingen. Wij constateren dat de schattingen op zorgvuldige wijze tot stand zijn gekomen, echter ook op plaatsen nog schattingsonzekerheden bevatten. Dergelijke onzekerheden zijn afdoende toegelicht in de jaarrekening en in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Pagina 14

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Inleiding

Deze paragraaf geeft een uiteenzetting van de werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van de belangrijke aandachtsgebieden in de controle. Dit betreft een verdere uitwerkingen van de belangrijkste thema's zoals opgenomen in het eerste hoofdstuk, Kernpunten.

Waardering deelnemingen en samenhangende financiële belangen

De waardering van de deelnemingen en de hiermee samenhangende financiële belangen, zoals (achtergestelde) leningen en afgegeven garantstellingen is een significant risico in onze controleaanpak, vanwege de mate van schattingonzekerheid voortkomend uit de huidige economische situatie. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering op haar effectieve werking getest.

In onze boardletter hebben wij aangegeven dat in het kader van de jaarrekeningcontrole dient te worden beoordeeld in hoeverre de waardering gehandhaafd kan blijven. Hiervoor dienen vanuit de deelnemingen tijdig de (concept) jaarstukken, te worden ontvangen. Wij constateren dat de voorlopige cijfers van de deelnemingen ten opzichte van voorgaand jaar in eerder stadium beschikbaar waren, maar de invulling van de gemaakte afspraken nog verbeterd kan worden. Wij adviseren Gedeputeerde Staten voor komende jaren toe te zien op de naleving van de afspraken ten aanzien van de tijdige aanlevering.

Wij constateren dat de provincie een groot deel van de financiële risico's ten aanzien van haar verbonden partijen af heeft gedekt in haar risicoreserve. Daarbij is per jaareinde door Gedeputeerde Staten een duidelijke analyse van voorzienbare risico's gemaakt. Wij achten de waardering aanvaardbaar en vinden de veronderstellingen redelijk.

In het kader van de controle van de jaarrekening van de provincie Noord-Brabant hebben wij de deelnemingen en de samenhangende financiële belangen gecontroleerd. De post deelnemingen, leningen aan deelnemingen en leningen aan overige verbonden partijen van de provincie Noord-Brabant, bedraagt zonder rekening te houden met de risicovoorzieningen € 384,7 miljoen en is als volgt te specificeren.

Bedragen x € 1.000		31 december 2013	31 december 2014
N.V. BOM (inclusief verbonden partijen)	Deelneming	31.872	35.722
	Leningen	32.275	47.889
ORR	Deelneming	0	6.406
	Leningen	4.690	14.630
Nutsbedrijven	Deelneming	24	24
	Leningen	262.040	262.040
Overige verbonden partijen	Deelneming	11.496	11.426
	Leningen	5.800	6.546
Totaal nominale waarde		348.197	384.683
Verliesvoorziening		2.800	17.769
Totaal incl. verliesvoorziening		345.397	366.914

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Pagina 15

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

BOM Holding BV (BOM)

De BOM wordt door de provincie Noord-Brabant gefinancierd door middel van een portefeuille aan langlopende leningen. In 2014 zijn door de provincie Noord-Brabant allonges op een deel van deze bestaande leningen afgesloten. Deze allonges zien toe op het feit dat de BOM haar fondskosten en de afboekingen op leningen en participaties kan dekken. Deze contractuele wijziging leidt er toe dat de risicovoorziening op de bestaande leningen toeneemt en de voorziening op de deelnemingswaarde afneemt.

Cijfermatig is dit als volgt toe te lichten:

Bedragen x € 1.000	Waarde deelneming	Waarde leningenportefeuille
Balanswaarde 1 januari 2014	31.872	32.275
Verstrekke leningen incl. verbonden partijen BOM	-	15.614
Waardevermeerdering deelneming	3.850	-
Getroffen risicovoorziening	-	(12.655)
Balanswaarde 31 december 2014	35.722	35.234

Aan de hand van de jaarrekening 2014 van de BOM en in overleg met hun accountant hebben wij de juiste waardering van deze activa vastgesteld.

Spin off fonds

De BOM voert voor de provincie ook het Spin off fonds uit. Dit fonds, opgericht in 2009, loopt in 2015 af. Op dit moment lopen er gesprekken over de rol van het fonds in de toekomst. Contractueel dienen de door de provincie verstrekte middelen terug te komen naar de provincie. De verwachting bij de jaarrekeningcontrole is echter dat niet alle middelen daadwerkelijk terugkomen.

De totale lening ter hoogte van € 10,9 miljoen is afgedekt binnen de risicoreserve. Vanuit deze risicoreserve is op basis van onze controle een specifieke risicovoorziening ter hoogte van € 4,0 miljoen gevormd.

Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR)

De provincie heeft afgelopen jaar haar aandeel in de ORR uitgebreid van 27% naar 75% om de verkoop en ontwikkeling van ruimte voor ruimte kavels in eigen hand te krijgen en daarmee ook de realisatie van het terugverdienen van de sloopvergoedingen in eigen beheer te hebben.

Met deze transactie is het financiële belang van de provincie met € 16,4 miljoen toegenomen. Wij constateren dat, mede vanwege de wijziging in aandeelhoudersstructuur en het aantrekken van de markt voor ruimte voor ruimte kavels, het risicoprofiel voorzichtig verbeterd. Aandachtspunt blijft nog wel de lange termijn financiering van de onderneming. Vanwege de vertraging in uitgifte van projecten dient de onderneming de financieringsafspraken op termijn te hernieuwen. Aan de hand van de conceptjaarcijfers, de bij de provincie aanwezige scenario-analyses en overleg met de accountant van de ORR, hebben wij de juistheid van de waardering van deze activa vastgesteld.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij (TOM)

De TOM CV/BV houdt zich bezig met het ontwikkelen van glastuinbouwgebieden. Per 31 december 2014 stond de provincie voor € 14 miljoen garant richting de kapitaalverstrekkers van de TOM. In 2015 heeft Provinciale Staten besloten om de TOM om te vormen en de bestaande financiering in samenwerking met ZLTO over te nemen. Door deze transactie is de continuïteit voor de TOM gewaarborgd. Bovenstaande besluiten zijn in 2015 genomen op geactualiseerde business cases waarbij de verwachte uitkomst een verlies betreft van € 7 miljoen. De bestaande voorziening is derhalve per 31 december 2014 opgehoogd van € 3,5 miljoen naar € 7 miljoen. Gezien het verwachte vermogen van de TOM eind 2014 en de opgestelde scenario's kunnen wij instemmen met het standpunt van Gedeputeerde Staten om voor het per jaareinde bestaande risico (garantstelling ter hoogte van € 14 miljoen) een verliesvoorziening te vormen.

Wel adviseren wij Gedeputeerde Staten de waardering van de risico's de komende jaren nauwlettend te volgen, daar het financiële belang van de provincie toeneemt in 2015. Mede gezien de risicorange met een maximum van € 32,1 miljoen, die is aangegeven in de statenbehandeling van 6 februari 2015.

Oss Life Sciences Park (OLSP)

De provincie Noord-Brabant is 66% aandeelhouder in OLSP Vastgoed B.V. en heeft € 4,5 miljoen aan kapitaal ingebracht. Daarnaast heeft de provincie een hypothecaire lening ter financiering van het vastgoed ter hoogte van € 5,8 miljoen verstrekt. Tevens heeft de provincie een lening ter hoogte van € 6,3 miljoen verstrekt aan de huurder van het vastgoed van OLSP Vastgoed B.V. te weten OLSP Holding B.V.

Op dit moment vindt er vanwege het vertrek van MSD in 2014 een gebiedsvisieontwikkeling plaats in samenspraak met de gemeente Oss. Hiertoe wordt een nadere business case opgesteld op basis waarvan nadere beslissingen kunnen worden genomen. Gezien de mogelijke risico's heeft de provincie ten laste van de risicoreserve een afwaardering van de huidige deelneming gedaan van 50% en een risicovoorziening op de verstrekte leningen getroffen. Daarnaast was de lening aan OLSP Holding B.V. ter hoogte van € 6,3 miljoen geheel voorzien. De verliezen binnen deze onderneming waren echter al grotendeels voorzien binnen de BOM zelf. De verliesvoorziening is naar aanleiding van onze controle teruggedraaid. Wel merken wij op dat de waardering van de financiële belangen in OLSP afhankelijk zijn van de uitkomsten van de business case en de daarmee samenhangende toekomstige besluiten.

Glastuinbouw

De provincie Noord-Brabant heeft tezamen met TOM en de gemeente Deurne een samenwerkingsovereenkomst getekend. De provincie staat in deze samenwerkingsovereenkomst garant voor de afname van de in 2020 niet verkochte gronden tegen een contractueel afgesproken bedrag. Voorgaand jaar is geconcludeerd dat voor de risico's een specifieke voorziening ter hoogte van € 15,4 miljoen aangehouden dient te worden. Deze voorziening is in 2014 geactualiseerd en conform de eerdere berekeningen is de rente toegevoegd, zodat de voorziening per 31 december 2014 € 15,9 miljoen bedraagt. Wij hebben vastgesteld dat deze voorziening op basis van de best mogelijke schatting toereikend is om het risico af te dekken.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Sloopvergoedingen

De voorgefinancierde kosten in het kader van de sanering van de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, de voormalig militaire terreinen en de sloop van overbodige bebouwing dienen te worden terugverdiend door de uitgifte van Ruimte voor Ruimte kavels. Tot op heden is reeds € 114 miljoen terugverdiend waardoor nog een bedrag resteert van € 98 miljoen, welke in de jaarrekening is opgenomen als financieel vast actief.

Teneinde dit bedrag volledig terug te verdienen dienen op basis van de huidige prijzen circa 1450 kavels uitgegeven te worden. De marktpotentie (en fasering tot en met 2030) is door de provincie eind 2013 onderbouwd aan de hand van een extern marktonderzoek. De verkochte kavels in 2014 ten opzichte budget 2014 laat een voorzichtig aantrekkende beweging van de verkopen zien. De werkelijke realisatie 2014 ligt dan ook boven begroting. Wij hebben geen indicaties om aan te nemen dat de in dit rapport opgenomen inschattingen niet realistisch zouden zijn. Daarnaast kan de provincie feitelijk oneindig bouwtitels uitgeven, waardoor zij van mening is dat geen sprake kan zijn van een duurzame waardevermindering.

Wij kunnen instemmen met de inschatting van de provincie dat de waardering van de verstrekte sloopvergoedingen – rekening houdend met het feit dat zij ongelimiteerd titels kan uitgeven – gerechtvaardigd is, aangezien in voldoende mate onderbouwd is dat de marktpotentie daadwerkelijk bestaat. De onzekerheden ten aanzien van de terugverdiencapaciteit in een scenario tot 2030 is toegelicht in de toelichting op de jaarrekening en in de paragraaf *weerstandsvermogen*.

We merken op dat we in onze controle geconstateerd hebben dat de provincie eerder gemaakte kosten in 2014 alsnog heeft geactiveerd onder de sloopvergoedingen. De jaarverslaggevingsregels staan een dergelijke herstelactie niet toe. De geactiveerde kosten uit het verleden bedroegen € 2,4 miljoen en zijn naar aanleiding van onze controle teruggedraaid.

Waardering voorraden

De waardering van de gronden is een significant risico in onze controleaanpak, vanwege de mate van schattingonzekerheid voortkomend uit de huidige economische situatie. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering op haar effectieve werking getest. Wij achten de waardering aanvaardbaar en vinden de veronderstellingen redelijk.

In het kader van de controle van de jaarrekening van de provincie Noord-Brabant hebben wij de (waardering van de) voorraden gecontroleerd. Wij merken op dat Gedeputeerde Staten in lijn met ons advies voorgaand jaar de juiste rubricering van de voorraden is nagegaan, hierop zijn de vergelijkende cijfers aangepast.

De post voorraad van de provincie Noord-Brabant is als volgt opgebouwd:

Bedragen x € 1.000	31 december 2013	31 december 2014
Grond en hulpstoffen	135.891	87.250
Niet in exploitatie genomen gronden	10.598	9.716
Onderhanden werk (In exploitatie genomen gronden)	61.362	81.875
Voorziening onderhanden werk	(4.362)	(4.887)
Gereed product en handelsgoederen	39.545	20.218
Totaal	243.034	194.171

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

In 2014 is de bijdrage van het Rijk in het kader van de realisatie van de EHS ter hoogte van € 56 miljoen in mindering gebracht op de gemaakte kosten in het kader van de EHS. Dit heeft geleid tot een afname van de grond en hulpstoffen. De grond en hulpstoffen en de niet in exploitatie genomen gronden staan veelal gewaardeerd tegen landbouwwaarde of een nog lagere natuurwaarde. Het waarderingsrisico is daarmee beperkt.

Onderhanden werk

Binnen het ontwikkelbedrijf van de provincie worden diverse gronden en objecten verworven voor provinciale projecten. Een groot deel van de boekwaarde heeft betrekking op het Logistiek Park Moerdijk en de ontwikkeling van toekomstige Ruimte voor Ruimte locaties. De toename in de boekwaarde is met name ook aan deze projecten toe te rekenen. Voor deze complexen zijn in het verleden contracten gesloten om overdracht tegen boekwaarde te realiseren in de toekomst.

Tevens heeft de provincie in 2012 het KVL-terrein verworven in de gemeente Oisterwijk. Op basis van de risicoanalyse, welke ook door een onafhankelijke externe specialist is beoordeeld, is de waardering per jaareinde 2014 herijkt. Wij kunnen instemmen met de waardering. Op basis van de berekeningen van het ontwikkelbedrijf wordt een verlies verwacht in de ontwikkeling van dit terrein van € 4 miljoen. Dit risico was reeds grotendeels voorzien in 2013.

Voorraad handelsgoederen

Onder de post voorraad handelsgoederen staan de woningen opgenomen die de provincie in het kader van de regeling Stimulering Woningbouw (opkoopgarantieregeling) tijdelijk in haar bezit heeft. De woningvoorraad laat gedurende 2014 het volgende verloop zien:

Verloop woningvoorraad

	Bedragen x € 1.000
Balanswaarde 1 januari 2014	39.545
Nieuw verkregen woningen	2.456
Verkochte woningen	(22.777)
Vrijval voorziening	994
Balanswaarde 31 december 2014	20.218

Waarneembaar is dat een groot deel van de woningvoorraad in 2014 is verkocht. De nog te verkopen woningen zijn per jaareinde getaxeerd en indien noodzakelijk is de getroffen voorziening hierop aangepast.

Btw-vordering A59

De provincie Noord-Brabant en de Belastingdienst verschillen al enige jaren van inzicht over de btw-gevolgen van de realisatie en de exploitatie van de A59. De provincie is van oordeel met betrekking tot de PPS A59 te handelen als overheid en als zodanig recht te hebben op teruggaaf van btw uit het Btw-Compensatiefonds. De Belastingdienst is echter van mening dat de provincie voor deze activiteiten handelt als ondernemer in de zin van de btw. In totaliteit heeft de provincie een vordering ter hoogte van € 16,0 miljoen opgenomen. Mogelijke nadelen uit hoofde van deze discussie zijn afgedekt in de risicoreserve. De onzekerheid ten aanzien van de op de balans opgenomen vordering ter hoogte van € 16,0 miljoen is toereikend toegelicht in de jaarrekening. Op dit moment lopen gesprekken met de Belastingdienst om tot een fiscaal compromis te komen. Daarbij zijn verschillende uitkomsten mogelijk.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Transitie Dienst Landelijk Gebied (DLG) naar de provincie Noord-Brabant

Transitie formatieplaatsen DLG naar de provincies

Als onderdeel van het decentralisatiesakkoord Natuur zullen de (natuur)taken, welke nu nog door de DLG worden uitgevoerd, overgaan naar de provincies. Landelijk gaat dit om de overgang van ongeveer 400 formatieplaatsen.

In het decentralisatieakkoord Natuur is overeengekomen dat in ruil hiervoor vanaf 2015 structureel € 41 miljoen per jaar zal worden toegevoegd aan het Provinciefonds. Naast het overgaan van de formatieplaatsen wordt er ook gesproken over de overdracht van activa, vorderingen en verplichtingen.

Gevolgen voor de provincie Noord-Brabant: uitbreiding personeelsbestand met circa 63,4 FTE

Voor de provincie Noord-Brabant betekent deze transitie dat per 1 maart 2015 63,4 fte van DLG in dienst komen van de provincie Noord-Brabant. Voor de uitvoering van de nieuwe taken ontvangt de provincie Noord-Brabant vanaf 1 maart 2015 op jaarbasis een bedrag van € 6,5 miljoen uit het Provinciefonds.

Eindbalans DLG gecontroleerd door provinciale huisaccountant in november/december 2014

Omdat naast de formatieplaatsen, ook de door DLG aangegane verplichtingen en activa (bijvoorbeeld vorderingen) in het kader van de verschillende projecten over zijn gegaan naar de provincies, is door DLG per project een eindbalans opgesteld. Deze eindbalans vormt de openingsbalans zoals deze zal worden opgenomen in de jaarrekening 2015 van de provincie Noord-Brabant.

In IPO (InterProvinciaal Overleg)-verband is met de DLG en de ADR (Audit Dienst Rijk) afgesproken dat de provinciale huisaccountants specifieke werkzaamheden ten aanzien van deze eindbalans zullen uitvoeren, om de provincies bij overgang van deze activa en passiva het gewenste "comfort" te geven. Deze werkzaamheden hebben eind 2014 en begin 2015 plaatsgevonden. Uit dit onderzoek zijn geen belangrijke bevindingen gebleken in het kader van de jaarrekening 2014 of jaarrekening 2015.

De door provincie Noord-Brabant per 1 maart 2015 overgenomen vorderingen en verplichtingen zijn in de jaarrekening 2014 toegelicht onder de niet uit de balans blijvende verplichtingen.

RVO

In de periode voorafgaand aan de ILG-periode 2007 - 2013 zijn de door de Dienst Regelingen (thans RVO; Rijksdienst voor Ondernemend Nederland), onderdeel van het ministerie van Economische Zaken, verplichtingen aangegaan naar particulieren en terrein behorende organisaties voor de inrichting en beheer van nieuwe natuur. Daarnaast zijn verplichtingen voor functieverandering aangegaan zodat agrarische grond kon worden omgezet naar natuur. Als gevolg van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied en het aangaan van het bestuursakkoord Natuur wordt de provincie Noord-Brabant verantwoordelijk voor natuurtaken. Dit betekent dat de door RVO aangegane verplichtingen overkomen naar de provincie Noord-Brabant, dan wel dat deze verplichtingen door de provincie Noord-Brabant dienen te worden afgewikkeld (uitgefinancierd). Hiervoor wordt in komende jaren binnen het provinciefonds door het Rijk rekening gehouden.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Uit een opgave van RVO per 31 december 2014 blijkt dat deze verplichtingen voor de provincie Noord-Brabant in totaal € 134,3 miljoen bedragen. Hiervan heeft € 60,8 miljoen betrekking op (agrarisch) beheer, € 12,9 miljoen op landschapsbeheer, € 4,9 miljoen op inrichting en € 55,7 miljoen op functieverandering.

Doordat de verplichtingen vanuit het RVO overkomen, ontstonden er enkele boekhoudkundige vraagstukken, welke gevolgen voor de provinciale jaarrekening hebben. Deze boekhoudkundige vraagstukken zijn gelegen in het feit dat de provincie een boekhoudstelsel op baten en lasten kent en het Rijk (waaronder het RVO) een boekhoudstelsel op basis van het kaststelsel. In de basis leidt een overdracht van verplichtingen dan ook tot een forse eenmalige last bij de provincie. Gezien deze consequentie is door alle provincies de vraag gesteld aan de commissie BBV, welke verantwoordelijk is voor het stellen van de jaarverslaggevingsregels voor de decentrale overheden, hoe de overgekomen verplichtingen in de provinciale jaarrekening dienen te worden verwerkt.

De commissie BBV heeft pas begin april een uitspraak gedaan over de verwerking van de verplichtingen, die naar de provincies zijn overgekomen. Daarbij is de opmerkelijke aanwijzing gegeven dat alle verplichtingen voortkomend uit beschikkingen verleend voor 2014 nog verwerkt moeten worden op basis van het eerder genoemde kaststelsel. Dit wil zeggen de lasten worden pas door de provincie verantwoord indien de uitgave richting het RVO worden gedaan. Deze keuze is met name voortgekomen omdat de rijksfinanciering ook op deze wijze plaats vindt. De verplichtingen die de provincie in het kader van haar natuurtaken vanaf 2014 is aangegaan zijn volgende het baten en lastenstelsel verwerkt. Dit is daarmee in lijn met de verwerkingwijze van alle andere provinciale subsidies.

De € 134,3 miljoen aan verplichtingen die over zijn gekomen naar de provincie Noord-Brabant hebben enerzijds voor € 80,9 miljoen betrekking op subsidies die zijn verstrekt voor 2014. Anderzijds is gedurende 2014 € 53,4 miljoen verstrekt, hiervan heeft de provincie in lijn met haar reguliere beleid ten aanzien van subsidies € 17,4 miljoen reeds als lasten genomen. De resterende € 36,0 miljoen zijn opgenomen in de niet uit de balansbijkende verplichtingen en hebben betrekking op toekomstige beheervergoedingen.

We hebben de juiste verwerking van de verplichtingen in de jaarrekening 2014 vastgesteld door aanvullende controlewerkzaamheden bij het RVO uit te voeren. Wij merken op dat onder de niet uit de balansbijkende verplichtingen blijkt dat de provincie in de komende jaren in totaliteit € 102,2 miljoen aan subsidies en € 14,7 miljoen aan renteverplichtingen vanuit de eerder genoemde regeling verschuldigd zijn. Deze verplichtingen zijn grotendeels gedekt binnen de jaarlijks te ontvangen provinciale algemene uitkering.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onrechtmatige aanbestedingen

Zoals reeds gerapporteerd in onze boardletter constateert Gedeputeerde Staten vanuit de verbijzonderde interne controle dat niet in alle gevallen het (Europese) aanbestedingsbeleid is nageleefd. Per jaareinde zijn deze werkzaamheden afgerond en hebben wij de bevindingen vanuit de verbijzonderde interne controle in samenspraak met onze interne deskundigen op het vlak van de (Europese) aanbestedingswetgeving, zorgvuldig beoordeeld.

Hieruit komen de volgende bevindingen:

- ▶ Uit de intern uitgevoerde steekproef blijkt dat van de totale inkopen een bedrag ter hoogte van € 3.870.000,- niet rechtmatig volgens de Europese aanbestedingsrichtlijnen is aanbesteed. Wij hebben dit bedrag als rechtmatigheidsfout in onze controle aangemerkt.
- ▶ Tevens blijkt dat nog niet voor alle inkooptrajecten, waar afwijkende inkoopstrategie is gevolgd, een motivatie ten aanzien van deze afwijking aanwezig is. Op basis van de per 1 april 2013 ingevoerde aanbestedingswet dient deze motivatie er wel te zijn. Deze motivatie kan achteraf wel verstrekt worden, maar dient formeel vooraf vastgelegd te worden. Op basis van de aanwijzingen in de *kadernota rechtmatigheid* dient de accountant dit aan te merken als formele onrechtmatigheid.
- ▶ Tot slot blijkt dat ook in een tweetal inkooptrajecten van de zogenaamde 2B-diensten de provincie verzuimd heeft om de rechtmatige gunning te melden bij de EU. Dit betreft een formele onrechtmatigheid waar wij enkel in ons accountantsverslag melding van behoeven te maken.

Wij adviseren de provincie om stringenter toe te zien op de naleving van haar inkoopbeleid. Wel constateren we een verbetering in de beheersing ten opzichte van voorgaand jaar. Van de geconstateerde fouten vloeit € 3.059.000,- voort uit contracten afgesloten in voorgaande jaren.

Subsidies

Zoals reeds gerapporteerd in onze boardletter constateert Gedeputeerde Staten vanuit de verbijzonderde interne controle dat naast de inkooprechtmatigheid ook diverse subsidieverstrekingen niet via het subsidieproces hebben gelopen, maar door middel van een inkooptraject zijn betaald. Omdat hierdoor niet het reguliere subsidieproces (met een ander juridisch kader) wordt gevolgd heeft de organisatie daarmee onrechtmatig gehandeld.

Per jaareinde hebben wij de bevindingen vanuit de verbijzonderde interne controle zorgvuldig beoordeeld. Hieruit blijkt dat voor in totaliteit € 969.000,- aan bedragen zijn uitbetaald die vanuit formeel oogpunt als subsidie verstrekt hadden moeten worden. Daarmee heeft de provincie niet haar subsidieverordening gevolgd. Wij hebben dit als controleverschil opgenomen.

Claims

Alle claimstellingen komen centraal binnen bij de juridische afdeling van de provincie Noord-Brabant. Op deze afdeling vindt verdere coördinatie en afwikkeling plaats. Per jaareinde hebben wij het overzicht van alle lopende materiële procedures met de huisadvocaat van de provincie beoordeeld.

Uit deze beoordeling is gebleken dat er per jaareinde 2014 diverse claims zijn ontvangen in het kader van de megastallen. Op dit moment kan gezien de status van de claimbehandeling en het nog uitblijven van rechterlijke uitspraken nog geen betrouwbare inschatting gemaakt worden van het mogelijke financiële risico. De provincie houdt binnen haar risicoreserve rekening met een risico ter hoogte van € 2,9 miljoen. Indien een eerste uitspraak van de rechter duidelijk is kan deze betrouwbare schatting mogelijk wel gemaakt worden.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Pagina 22

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2014 is de *Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector* (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd.

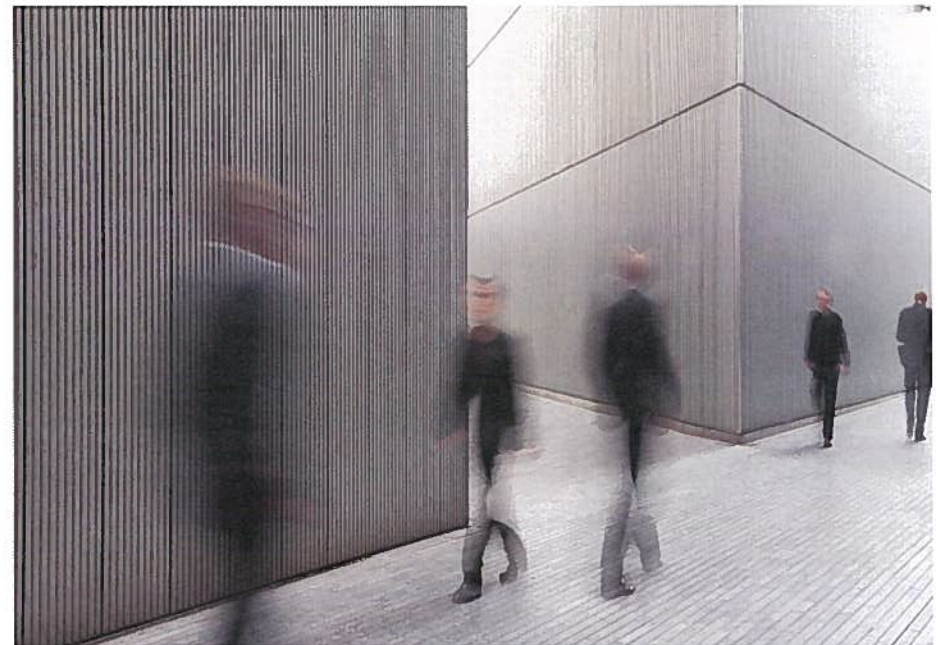
Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden.

In het kader van de jaarrekening 2014 heeft Gedeputeerde Staten een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen de organisatie. Tevens is vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie is opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd.

SiSa

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de *Nota verwachtingen accountantscontrole 2014*. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de navolgende specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Anders dan het feit dat alle provincies tegen de problematiek aanlopen dat de deugdelijke totstandkoming van de rapportage van Bureau Jeugdzorg aangaande de indicatoren "Aantal aanmeldingen 2013 aan het LBIO door bureau jeugdzorg" en "Aantal afmeldingen 2013 aan het LBIO" door bureau jeugdzorg niet vastgesteld kan worden.

Onze controleaanpak hierbij hebben wij in het hoofdstuk *Onafhankelijkheid en controleproces* nader toegelicht. De SiSa-bijlage dient door uw provincie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. In bijlage 1 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. Gedeputeerde Staten kan deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Wensen en aandachtspunten

Wensen en aandachtspunten

Aandachtspunten van Provinciale Staten

Op 2 juni 2014 is in de rekeningcommissie gesproken over een aantal speerpunten in het kader van de accountantscontrole 2014. Provinciale Staten bekrachtigen deze aandachtspunten bij de vaststelling van ons dienstverleningsplan 2014. Wij voeren de werkzaamheden, welke voortvloeien uit deze speerpunten, uit tijdens onze tussentijdse controle en de jaarrekeningcontrole.

De aandachtspunten hebben betrekking op:

- ▶ de meerjarige subsidies in relatie tot de resultaatbepaling en prestatieverantwoording;
- ▶ verbetermogelijkheden van de rapportages binnen de planning-en-controlcyclus;
- ▶ gevolgen EU-wetgeving vennootschapsbelasting voor Noord-Brabant.

Reeds in onze boardletter zijn wij ingegaan op de speerpunten. In dit verslag hebben we een nadere actualisatie van de speerpunten opgenomen.

We benadrukken dat we geen integraal onderzoek naar bovenstaande aandachtspunten hebben uitgevoerd, maar enkel die raakvlakken met de controle van de jaarrekening van de provincie Noord-Brabant in onderstaande bevindingen belichten. Daar waar nodig hebben wij aanvullende interviews met de verantwoordelijke medewerkers gehad.

Subsidies

Op basis van geldende Algemene Subsidieverordening (versie 8 juli 2014) worden binnen de provincie Noord-Brabant de volgende soorten subsidieverstrekingen onderscheiden:

- ▶ projectsubsidie (op basis van een subsidieregeling);
- ▶ exploitatiesubsidie (op basis van een subsidieregeling);
- ▶ begrotingssubsidie (buitenwettelijke subsidie op basis van een post op de begroting van een unieke subsidieontvanger);

- ▶ incidentele subsidie (buitenwettelijke subsidie op basis van een aanvraag van de subsidieontvanger voor een eenmalige activiteit).

De financiële verwerking van de subsidielast is afhankelijk van de van toepassing zijnde subsidievorm.

- ▶ Bij begrotings- en exploitatiesubsidies wordt de subsidielast toegerekend aan het desbetreffende jaar waarop de subsidieverstreking betrekking heeft.
- ▶ Bij projectsubsidies wordt de subsidielast ineens verwerkt in het jaar van beschikking.
- ▶ De wijze waarop incidentele subsidies worden verwerkt, is afhankelijk van de aard van de subsidieverstreking en kan in theorie via beide verwerkingswijzen plaatsvinden.

Wij hebben, in het kader van onze jaarrekeningcontrole, vastgesteld dat de subsidies overeenkomstig het door Provinciale Staten vastgestelde beleid zijn verwerkt in de jaarrekening. Daartoe hebben wij naast procesgerichte werkzaamheden per jaareinde specifieke gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. Belangrijk onderdeel van deze werkzaamheden is dat wij in samenwerking met de afdeling A&P hebben vastgesteld dat de subsidies verstrekt rondom jaareinde juist verwerkt zijn.

De gekozen systematiek heeft als voordeel dat Provinciale Staten inzichtelijk heeft over welke middelen zij nog feitelijk beschikking heeft. Gezien het feit dat de financiën en de prestatie uit elkaar lopen is in de programmaverantwoording opgenomen in hoeverre prestaties zijn behaald.

Ook constateren we dat de organisatie op dit moment druk doende is om de beheersing binnen het subsidieproces verder te automatiseren door de invoering van het subsidievolgsysteem (SAP GM).

Wensen en aandachtspunten

Wel hebben wij aandacht gevraagd voor de verantwoording van deze balanspost ter hoogte van € 671,2 miljoen. In overleg met de organisatie is de toelichting op de te betalen subsidies uitgebreid met een verloopoverzicht van de nog te betalen subsidies. **Wij geven u voor komende jaren in overweging om in het bijlagenboek een verloopstaat op te nemen waarin Gedeputeerde Staten inzicht geeft in de openstaande positie, het verloop ten opzichte van voorgaand jaar en het verwachte verloop in de komende jaren.**

Verbetermogelijkheden jaarrekening

In onze boardletter hebben we u voorzien van onze visie ten aanzien van de planning- en controldocumenten zoals de begroting en de bestuursrapportage. We hebben daarbij afgesproken dat we in ons accountantsverslag nader in gaan op de mogelijkheden tot verbetering van de jaarrekening.

Allereerst valt het ons op dat de hoeveelheid informatie omvangrijk is. Dit is enerzijds gelegen in het feit dat de provincie vanuit de wetgeving een grote hoeveelheid informatie moet verstrekken, anderzijds constateren we dat toelichtingen zeer uitgebreid zijn en daardoor wellicht minder toegankelijk zijn voor de lezer.

In lijn met de verbeteringen, zoals doorgevoerd in de begroting 2015, worden verbeterlagen vanuit deze begroting 2015 vanzelfsprekend straks meegenomen in de verantwoording over dit begrotingsjaar door middel van de jaarrekening. ***In haar algemeenheid adviseren wij u dan ook om in lijn met de werkgroep begroting een sessie te houden ten aanzien van de verbetermogelijkheden in jaarrekening.*** Door het voeren van discussie met statenleden zou, naast de minimale vereisten vanuit het BBV en andere wetgeving, een inventarisatie gemaakt kunnen worden van de informatiebehoefte.

Vanzelfsprekend is het merendeel van onze adviezen die wij ten aanzien van de begroting hebben uitgebracht ook van toepassing op de jaarrekening. Specifiek vragen wij uw aandacht voor de volgende zaken.

In de begroting is een helder overzicht opgenomen van de risicoprofielen van de verbonden partijen. Wij adviseren u een dergelijk overzicht ook in de jaarrekening op te nemen.

Tot slot adviseren wij u om de stappen ten aanzien van de lay-out en leesbaarheid, welke u ten aanzien van de begroting heeft gemaakt ook te maken voor de jaarrekening. Door het aanbrengen van een gelaagdheid in de informatie kan iedere gebruiker op datgene inzoomen waar men naar op zoek is. Vanzelfsprekend denken we graag verder met u mee over nadere verbetermogelijkheden.

Wensen en aandachtspunten

Vpb

Voor overheidsondernemingen ontstaat op 1 januari 2016 op basis van het aanhangig wetsvoorstel "Wet Vpb-plicht overheidsondernemingen" belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting ("Vpb").

De nieuwe regeling op hoofdlijnen

Provincies en hun Gemeenschappelijke Regelingen met rechtspersoonlijkheid worden belastingplichtig, voor zover zij een fiscale onderneming drijven. Hetzelfde geldt voor door provincies beheerste stichtingen en verenigingen. Veel kapitaaldeelnemingen, waaronder bv's, nv's en coöperaties, worden zelfs belastingplichtig voor al hun activiteiten. De regeling kent een aantal algemene en specifieke vrijstellingen op basis waarvan de Vpb-plicht mogelijk (deels) beperkt kan worden.

Gevolgen

Ondernemingsactiviteiten van provincies zullen door de nieuwe regeling met Vpb belast worden vanaf 1 januari 2016. Te denken valt voor de provincie Noord-Brabant bijvoorbeeld aan grondexploitatie, verhuur van vastgoed of het uitlenen van personeel. Over de jaarlijkse (fiscale) winst is

Vpb verschuldigd tegen een tarief van 25%, met een tariefsopstapje van 20% over de eerste € 200.000,-. Met deze belastinglast zal jaarlijks rekening moeten worden gehouden in de begroting en jaarrekening. Ook zal uiteraard jaarlijks aangifte Vpb moeten worden gedaan.

Bij het ontstaan van Vpb-plicht per 1 januari 2016 zal een fiscale openingsbalans moeten worden opgesteld. De samenstelling van deze openingsbalans is essentieel voor de Vpb-positie in toekomstige jaren en verdient dan ook serieuze aandacht. De activa en passiva die toerekenbaar

zijn aan de belaste activiteiten komen als hoofdregel voor de waarde in het economische verkeer op de fiscale openingsbalans. Deze waarde komt doorgaans niet overeen met de waarde in de jaarrekening. Daarom zal een gedegen proces moeten worden ingericht om ieder jaar van de jaarrekening tot een juiste aangifte vennootschapsbelasting te komen.

Stand van zaken

De provincie Noord-Brabant heeft reeds een kwalitatieve analyse uitgevoerd waarbij de activiteiten in beeld zijn gebracht die zouden kunnen leiden tot Vpb-plicht. Op korte termijn wordt gestart met de kwantitatieve analyse. In deze fase worden baten en lasten toegerekend aan de activiteiten op basis waarvan een inschatting kan worden gemaakt van het risico van Vpb-plicht. Daarnaast worden in deze fase activa en passiva toegerekend aan de belaste/vrijgestelde activiteiten en wordt er een fiscale openingsbalans opgesteld. Op basis van de kwantitatieve analyse kan een inschatting worden gemaakt van de financiële impact voor het jaar 2016, zodat in de begroting 2016 en de lv3 2016 de verwachte Vpb-last kan worden meegenomen. Als onderdeel van de reeds opgemaakt planning integreert de provincie de nieuwe fiscale regels en daarmee samenhangende verantwoordelijkheden in haar interne processen en administratie.

We constateren dat de organisatie de ontwikkeling goed in beeld heeft en een gedegen planning heeft opgesteld. We adviseren de organisatie de voortgang van deze planning nauwgezet te volgen.

Kwaliteit beheersorganisatie

Interne beheersmaatregelen

Kwaliteit beheersorganisatie

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2014 van de provincie hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw provincie, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht, voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij steunen voor de volgende processen op uw interne beheersing, hetgeen betekent dat wij minder uitgebreide werkzaamheden per jaareinde behoeven te verrichten.

Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Verbijzonderde interne controle (VIC)

Het gebruikmaken van de VIC bij overheidsinstellingen is op dit moment een belangrijk thema. Bij het gebruikmaken van werkzaamheden van de verbijzonderde interne controle functie is de Nederlandse *Standaard 610 Gebruikmaken van de werkzaamheden van interne auditors* van toepassing. Deze standaard is in 2013 aangescherpt. De standaard houdt onder meer in dat de accountant de voor zijn relevante, door de verbijzonderde interne controlefunctie uitgevoerde werkzaamheden evalueert en test om zich ervan te overtuigen, dat de werkzaamheden toereikend zijn voor zijn doelstellingen en om vast te stellen welke eigen werkzaamheden zijn eigen professionals moeten uitvoeren.

De aangescherpte standaard stelt eisen aan de kwaliteit en inrichting van de verbijzonderde interne controlefunctie. De eisen hebben betrekking op objectiviteit en onafhankelijkheid, deskundigheid en systematische en gedisciplineerde aanpak en dat de VIC geen vervanging van de interne

Kwaliteit beheersorganisatie

controle is. Daarnaast is goede communicatie tussen de verbijzonderde interne controlefunctie en de accountant van groot belang.

De accountant kan en mag gebruik (blijven) maken van eerder verrichte interne controles bij de provincies indien deze voldoen aan de aangescherpte voorwaarden met betrekking tot objectiviteit, deskundigheid en kwaliteit.

Externe ontwikkelingen vanuit zowel de commissie Depla als de accountantsorganisaties stimuleren het zelfstandig verantwoording afleggen over rechtmatig handelen en getrouw verantwoorden in de jaarrekening. En benadrukken daarmee het belang van een verbijzonderde interne controlefunctie. Met name vanuit de gemeentesector zijn vragen gerezen hoe nu om te gaan met de inrichting van de verbijzonderde interne controlefunctie. Met de VNG en het NBA onderkennen wij tevens het belang van een goede communicatie en een tijdige afstemming. In dit kader wordt op korte termijn een brochure uitgebracht over de inrichting van deze functie.

Binnen de provincie Noord-Brabant is de verbijzonderde interne controle op een goede wijze verankerd in uw organisatie. Wij kunnen op dit moment dan ook op een efficiënte en goede wijze gebruik maken van de werkzaamheden van uw afdeling Auditing & Procesmanagement. Wij constateren dat dit een kundige en betrokken afdeling is, welke een juiste uitvoering heeft gegeven aan het met ons afgestemde interne controleplan. Mocht uit de brochure van de VNG en NBA blijken dat wijzigingen noodzakelijke zijn, dan treden we daar met de organisatie en Gedeputeerde Staten over in overleg.

Bevindingen interne beheersing

In onze boardletter 2014, uitgebracht aan Provinciale Staten op 6 oktober 2014, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2014 opgenomen. In deze boardletter hebben wij aangegeven welke zaken vóór de jaarrekeningcontrole 2014 opgepakt zouden moeten zijn (prioriteit H).

Wij hebben geconstateerd dat de voortgang van de aanbevelingen van zowel uw eigen interne controle als de controle door ons als accountant zichtbaar door uw organisatie gevolgd worden.

Automatisering

In het kader van de controle van de jaarrekening brengt de accountant ook verslag uit omtrent zijn bevindingen met betrekking tot de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen. Om de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking te borgen vindt jaarlijks een toetsing plaats op en rondom de IT-systemen. Hiervoor hebben wij de algemene IT-beheersmaatregelen getest voor de applicatie SAP, welke van materieel belang is voor de jaarrekeningcontrole.

De jaarrekeningcontrole heeft geen materiële tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht. In onze boardletter hebben we enkele aanbevelingen ten aanzien van het wijzigingsbeheer en de logische toegangsbeveiliging gedaan. In het hoofdstuk speerpunten van Provinciale Staten gaan wij nader in op uw aandachtspunt aangaande de continuïteit van de geautomatiseerde organisatie.

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2014 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Bado en het controleprotocol van de provincie Noord-Brabant. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ het rechtmatigheidsbeheer
- ▶ de naleving van het voorwaarden criterium
- ▶ de begrotingsrechtmatigheid
- ▶ de kredieten
- ▶ mutaties in de reserves
- ▶ het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium
- ▶ de niet-financiële beheershandelingen

Begrotingscriterium

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van Provinciale Staten is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de *Kadernota Rechtmatigheid*.

Provinciale Staten autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan Provinciale Staten. Door een goede inrichting van de planning-en-controlcyclus zorgt Gedeputeerde Staten ervoor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan Provinciale Staten, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan Provinciale Staten, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is het van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door Provinciale Staten geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij opneemderelaties. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door Provinciale Staten worden geautoriseerd.

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door Provinciale Staten geautoriseerde begroting. Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting.

Lastenoverschrijding programma (x 1.000)	Begrotingsafwijking	Onrecht- matig, telt niet mee	Onrecht- matig, telt wel mee
Programma 7 Investeringsagenda totaal € 747 (0,4%)	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid en niet eerder konden worden voorzien.	V	

De beschikkingsmacht van Provinciale Staten ligt nog een niveau dieper op productgroepniveau. In bijlage 10 van de jaarrekening is een gedetailleerde analyse van de overschrijdingen opgenomen. Op de volgende pagina zijn de daarin gemelde overschrijdingen > € 1 miljoen toegelicht.

Lastenoverschrijding Product (x 1.000)	Begrotingsafwijking	Onrecht- matig, telt niet mee	Onrecht- matig, telt wel mee
Product 03.03 Natuur en Landschap € 6.565 (8,5%)	Kostenoverschrijdingen die geheel worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.		
Product 04.01 Algemeen economisch beleid Totaal € 2.035 (16,4%)	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid en niet eerder konden worden voorzien.	V	
Product 06.02 Jeugd Totaal € 4.084 (1,9%)	Kostenoverschrijdingen die geheel worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.	V	
Product 07.07 Groenontwikkelfonds Brabant Totaal € 6.093 (5,5%)	Kostenoverschrijdingen die grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.	V	
Product 07.08 Innovatiefonds Totaal € 3.010	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid en niet eerder konden worden voorzien.	V	
Bedrijfsvoering Totaal € 7.581 (6,7%)	Deze overschrijding wordt deels gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten. Daarnaast passen de kostenoverschrijdingen binnen het bestaande beleid.	V	

ij constateren dat overschrijdingen enerzijds worden veroorzaakt door incidentele posten, zoals in het kader van afwaarderingen dan wel de vorming van risicovoorzieningen (Algemeen economisch beleid,

Groenontwikkelfonds, Innovatiefonds). Anderzijds zijn er aanvullende zaken uitgevoerd waar gerelateerde opbrengsten tegenover staan (Jeugd en Natuur en Landschap). Ten aanzien van de bedrijfsvoering wordt de overschrijding deels gecompenseerd door samenhangende opbrengsten (€ 3,9 miljoen). Over de resterende overschrijding ad € 3,7 miljoen zijn Provinciale Staten in de december 2014 geïnformeerd, maar de overschrijding is niet omgezet in een formele begrotingswijziging. Gezien de toelichting op de overschrijding zou de overschrijding deels reeds in een eerder stadiumesignaleerd kunnen zijn en daarmee ook door middel van een begrotingswijziging geformaliseerd kunnen worden. **Wij constateren dat Gedeputeerde Staten deze afwijkingen tijdig aan Provinciale Staten heeft gemeld, maar dat reeds in een eerder stadium een formele begrotingswijziging ter goedkeuring had kunnen voorleggen.**

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de Provinciale Staten geautoriseerde kredieten. Wij constateren geen overschrijdingen op investeringsniveau ten opzichte van de gevoteerde kredieten.

Mutaties reserves

De mutaties in de reserves conform de exploitatierekening kunnen als volgt worden gespecificeerd.

Bedragen (€ 1.000) / (last)	Begroting na wijziging	Rekening 2014	Afwijking
Dotaties	224.970	223.784	(1.186)
Onttrekkingen	353.860	333.520	20.340
Per saldo	(128.890)	(109.736)	19.154

De afwijkingen ten aanzien van de begrote dotaties en onttrekkingen zijn op pagina 266 van de jaarrekening toereikend toegelicht. De lagere onttrekkingen zijn met name gelegen in het feit dat deze onttrekkingen veelal gerelateerd zijn aan de dekking op provinciale investeringen. Indien het investeringsniveau achterblijft op raming dan blijven de onttrekking daarmee ook achter op raming.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw provincie heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf *Weerstandsvormen en risicobeheersing* van het jaarverslag.

Bijlagen

Bijlage

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de *Verordening inzake Onafhankelijkheid* (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO die we hieronder hebben opgenomen, betreffen:

- ▶ langdurige betrokkenheid;
- ▶ samenloop van dienstverlening;
- ▶ geschenken en giften.

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's (organisaties van openbaar belang, zoals beursgenoteerde ondernemingen) vanaf 1 januari 2013 en kantoorroulatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Impact nieuwe regels op relatie Provincie Noord-Brabant en EY

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van bedreiging van de onafhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (senior) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Dit betekent dat een andere accountant van EY de werkzaamheden van de huidige partner overneemt. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ Marita de Hair betrokken sinds de controle van de jaarrekening 2013.
- ▶ Barry Smeenk betrokken sinds de controle van de jaarrekening 2013.

Op dit moment is er geen sprake van langdurige betrokkenheid. Wij brengen Provinciale Staten tijdig op de hoogte indien er sprake is van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over interne overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurance-diensten. Voor niet-OOB's is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurance-dienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is, geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurance-dienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is; of
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assurance-team twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Op de volgende pagina is schematisch weergegeven wat de verdeling is van onze kosten naar controle en overige diensten.

Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100,-. Wij bevestigen u dat dergelijke geschenken niet door ons verstrekt zijn dan wel ontvangen.

Onafhankelijkheid en controleproces

Bevestiging

Wij hebben alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd. Een belangrijke waarborg is de goedkeuring van adviesdiensten door rekeningcommissie.

Overzicht kosten van de dienstverlening 2014	Reeds aan u gerapporteerd in de boardletter (€)	Kosten tot en met jaarrekeningcontrole 2014 (€)	Totale Kosten 2014 (€)	Toelichting
Kosten van de controle 2014 (1)	20.000	40.000	60.000	Dit betreft de eerste voorschotnota van de reguliere jaarrekeningcontrole 2014.
Kosten van de controle 2013 (1)	16.000	0	16.000	Dit betreft afrekening van de reguliere jaarrekeningcontrole 2013.
Kosten van met de controle samenhangende werkzaamheden (2)	9.165	16.663	25.828	Deze kosten hebben enerzijds betrekking op de ondersteuning van de treasury-commissie zoals besproken in de Rekeningcommissie. Anderzijds worden de kosten van de coördinatie aandeelhouderschappen deelnemingen voortkomend uit verkoop Essent door de provincie doorbelast door middel van een verantwoording waarbij de controlerend accountant een controleverklaring dient te verstrekken. Tot slot heeft dit betrekking op de op pagina 18 van dit rapport genoemde DLG-controle.
Kosten van fiscale dienstverlening (3)	16.667	0	16.667	Fiscale advisering inzake loonheffing en btw, dit betreft dienstverlening zoals in eerdere overleggen met de Rekeningcommissie is afgestemd.
Kosten van alle overige dienstverlening (3)	4.500	17.587	22.087	De kosten hebben betrekking op een lopende opdracht inzake de projectbeheersing rondom de verbouwing van het provinciehuis. Deze opdracht dateert van voor de aanbesteding van de accountantscontrole.
Totale kosten	66.332	74.250	140.582	

- Hierbij gaat het om kosten met betrekking tot de controle over het boekjaar en tussentijdse beoordelingen, ongeacht wanneer deze in rekening zijn gebracht of de diensten zijn verleend.
- Hierbij gaat het om dienstverlening, die samenhangt met de controle in opdracht van de organisatie of GS, waarbij de controle door de accountant van de provincie verricht dient te worden (opdracht DLG en controle kostenverantwoordingen). In andere gevallen is PS vooraf toestemming gevraagd (treasury-commissie.)
- Hierbij gaat het om kosten met betrekking tot diensten die zijn verleend tussen januari en december 2014, ongeacht wanneer de vergoedingen en onkosten in rekening zijn gebracht.

Bijlage

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2014 van de provincie Noord-Brabant gecontroleerd. Deze jaarrekening is onder verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten opgesteld. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 217, vierde lid, van de *Provinciewet*.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het *Besluit accountantscontrole decentrale overheden* (Bado) en het door de Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol.

Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Controleaanpak en -uitvoering

Onze controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet ten doel hebben een oordeel

te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie.

In hoofdstuk *Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle* hebben wij u inzicht gegeven in de significante risico's, onze controleaanpak en bevindingen ten aanzien van de jaarrekeningcontrole.

Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant heeft gemaakt en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd aandacht voor de controle op de jaarrekening 2014 onderkend:

- ▶ financiële positie en kwaliteit resultaat;
- ▶ schattingen en toelichtingen in de jaarrekening;
- ▶ waardering deelnemingen;
- ▶ waardering overige projecten;
- ▶ verwerking verplichtingen RVO;
- ▶ rechtmatigheid;
- ▶ WNT.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Bijlage

De met u afgesproken goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het Bado stelt de Provinciale Staten de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren.

De goedkeuringstolerantie, zoals opgenomen in het controleprotocol is vastgesteld door Gedeputeerde Staten en vervolgens op 7 februari 2014 ter besluitvorming gebracht van Provinciale Staten. Jaarlijks wordt het normenkader behorend bij dit controleprotocol geactualiseerd en ter kennisname aan Provinciale Staten gebracht. Voor de jaarrekening 2014 is dit gebeurd op 6 januari 2015.

Op grond van de jaarrekening 2014 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 12.433.000,- (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 37.299.000,- (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door Provinciale Staten bepaald op € 500.000.

Goedkeurings-tolerantie	Goed-keurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Frauderisico's

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat (*Standaard 240 De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten*). Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet ontdekt zullen worden, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden. Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door Gedeputeerde Staten, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties.

Ons controleproces

Onafhankelijkheid en controleproces

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij Gedeputeerde Staten, als bij de directie. Het is van belang dat Gedeputeerde Staten, onder toezicht van Provinciale Staten, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Naleving wet- en regelgeving

Wij informeren Provinciale Staten over fraude en illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben.

Overzicht controleverschillen

Pagina 40

Bijlage

Controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrekeningposten die de provincie heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Onderstaand is een overzicht van de materiële verschillen opgenomen, die

zijn geconstateerd tijdens onze controle en welke zijn aangepast door Gedeputeerde Staten. Wij hebben geëvalueerd in hoeverre onderstaande verschillen voortkomen uit een tekortkoming in de interne beheersing. Tevens is een overzicht opgenomen van de onjuistheden die wij tot aan de datum van dit verslag hebben gesignaleerd en niet door de provincie zijn gecorrigeerd. Daarnaast zijn eventuele rechtmatigheidsfouten in dit overzicht opgenomen.

Gecorrigeerde verschillen			
Post/omschrijving verschil	Bedrag €/verwijzing naar regelgeving	Effect van deze constatering op de interne beheersing	Referentie in dit verslag
Verwerking verplichtingen RVO	17.404.000	Wij constateren dat de controleverschillen voortvloeien uit unieke en eenmalige posten en geen effect hebben op de interne beheersing. Voor nadere toelichting op de controlebevindingen verwijzen wij u naar de opgenomen referentie.	Pagina 19
Sloopvergoedingen	2.354.000		Pagina 17
Voorziening lening Spin off fonds	3.993.000		Pagina 15
Voorziening lening OLSP Holding B.V.	6.285.000		Pagina 16

Overzicht controleverschillen

Pagina 41

Bijlage

Controleverschillen

Het hieronder opgenomen overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan Gedeputeerde Staten en is als bijlage bij de *Bevestiging bij de jaarrekening* gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met Gedeputeerde Staten besproken. Wij zijn met Gedeputeerde Staten van mening dat verschillen zoveel mogelijk door Gedeputeerde Staten moeten worden gecorrigeerd. De eerder opgenomen controleverschillen zijn dit dan ook, de resterende controleverschillen betreffen echter rechtmatigheidsfouten en kunnen derhalve niet door Gedeputeerde Staten hersteld worden. De geconstateerde fouten ad € 4.839.000,- en onzekerheden ter hoogte van € 0,- zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 12.433.000,- en € 37.299.000,-.

De kwalitatieve factoren die hierbij in overweging zijn genomen, zijn:

- ▶ het effect op het resultaat voor en na bestemming;
- ▶ het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen;
- ▶ het effect op significante toelichtingen, individuele items, sub totaal of totaal in de jaarrekening.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen nader toe.

Ongecorrigeerde verschillen		
Post/omschrijving van de toelichting	Bedrag in €/verwijzing naar regelgeving	Referentie in dit verslag
Onrechtmatige inkoop- en aanbestedingstrajecten	3.870.000	Pagina 21
Onrechtmatig verstrekte subsidies	969.000	Pagina 21
Totaal	4.839.000	

Bijlage 1

Het is volgens de *Nota verwachtingen accountantscontrole* voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw provincie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2014	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
I&M E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai (inclusief bestrijding spoorweglawaaai)	-	0	n.v.t.
I&M E11	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)	-	0	n.v.t.
I&M E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	-	0	n.v.t.
I&M E28	Regionale mobiliteitsfondsen	-	0	n.v.t.
EZ F3	Verzameluitkering EZ	-	0	n.v.t.

Bijlage 1

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2014	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
VWS H8	Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)	Onzekerheid	PM	De provincie Noord-Brabant heeft de indicatoren "Aantal aanmeldingen 2013 aan het LBIO door bureau jeugdzorg" en "Aantal afmeldingen 2013 aan het LBIO door bureau jeugdzorg" ingevuld aan de hand van door Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant verstrekte gegevens. Wij hebben niet kunnen vaststellen in hoeverre deze aantallen zijn ontleend aan een deugdelijk tot stand gekomen registratie, vanwege het ontbreken van een betrouwbare verantwoording. De ingevulde verantwoording sluit aan met de door Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant opgeleverde aantallen.